

NEMZETISÉGI JOG

Jog és szimbolika. A karintiai szlovén kisebbség befogadása a tartományi alkotmány kereteibe

Pirker, Jürgen: Recht und Symbolik. Die neue Verfassung des Landes Kärnten in Volksgruppenfragen. = Europa Ethnica. 74. 2017. 1-2. No. 2-8. p.

Az osztrák Karintia tartomány szlovén ajkú, őshonos kisebbségét megillető jogok elismerése és érvényesítése körül rendre kiújuló viták sorában 2011-ben – az 1976. évi, köztársasági szintű „népcsoport-törvény” adott cikkelyét módosítva – sikerült pontot tenni a nyelvi jogok körébe vágó kétnyelvű topográfiai jelzések kérdésére. Egyéb rész témákban ugyanakkor függőben maradtak további kisebbségi követelések, különös tekintettel a regionális és kisebbségi nyelvek európai kartájában (1992) vagy az ET 1995-ben kelt kisebbségvédelmi keretegyezményében foglaltakra. (Ld. Kisebbségkutatás, 2017. 2. 175-178. p.)

J. Pirker gráci jogász-politológus tanulmánya – 2017. februári kéziratzárral – a tartományi alkotmány (Landesverfassung) esedékes reformjának előzetes vitáiból merít, melyek alapvetően a szlovén nyelvet, illetve egyáltalán a kisebbségi közösség tartományi státuszát érintették. Több más irányú változtatásra is kiterjedő alkotmánymódosítást azonban időközben, június hóban elfogadták, nagyjában-egészében azzal a szöveggel, amely a cikk megírásának időpontjában mint tervezet tulajdonképp már rendelkezésre állt. Ekképp a közlemény mondandója – a véglegesített kép tükrében – épp annyira releváns, mint előtte, tekintése pedig jól szolgál az előzmények megvilágítására.

A vita a Jörg Haider-féle nacionalista „szabadság-párti” érát követően a 2013. évi tartományi választásokkal teret nyert néppárti-szociáldemokrata-zöldek koalíció égisze alatt indult. Alapkérdését kisebbségpolitikai szempontból a szlovén nemzetiség mint politikai tényező, illetve

nyelvi státuszának elismerése adta. A karintiai szlovének (egyszersmind a burgenlandi horvátok) az elvárásaikat bő hatvan év elteltével is még az 1955. évi Osztrák Államszerződés 7. cikkelyének elvi kikötéseihez viszonyítják, melyek gyakorlati megvalósulása minden előrelépés mellett – beleértve népcsoport-törvényt – hosszú évtizedeken keresztül számos kívánnivalót hagyott maga után. Valódi előrelépést jelentett az osztrák szövetségi alkotmány (Bundesverfassung) 2000. évi módosítása. Ebben (8.cikkely) a német nyelv egyetemleges hivatalos nyelvi státuszát természetesen leszögezve, legalább közvetett formában utalnak a kisebbségi nyelvek törvényileg elismert helyi, regionális szerepére, emellett elkötelezik magukat az adott nyelvi-kulturális örökség további jövőjének biztosítása mellett. A németnek mint kizárólagos államnyelv szerepének rögzítését a köztársasági Kis-Ausztria törvénykezésében kezdettől fogva a nemzetállami önmeghatározás indokolta a multinacionális Monarchiával szemben, mint arra a tanulmány maga utal, s ebből adott helyi kisebbségek jogproblematikái kapcsán sem kíván engedni. A szövetségi alkotmány-cikkely aktuális szövege Vogel Sándor hiteles-szabatos fordításában: (1) „A német nyelv, a nyelvi kisebbségek számára a szövetségi törvénykezés által biztosított jogok csorbítása nélkül, a Köztársaság államnyelve. – (2) A Köztársaság (a Szövetség, a tartományok és a községek) elismerik természetes nyelvi és kulturális sokszínűségüket, amely az őshonos népcsoportok által jut kifejezésre. E népcsoportok nyelvét, kultúráját, fennmaradását és fenntartását tiszteletben kell tartani, biztosítani és támogatni kell.” (ld. Vogel S.: A kisebbségi jogok kérdése Ausztriában. In: Regio. 2002. 3. 208. p.)

Ezt követően a tartományi alkotmány reformja kapcsán óhatatlanul felmerült a szövetségi alkotmány-cikkely konkretizálása a karintiai viszonyokra mindkét pontban (kitöltve, de meg nem haladva annak fogalmi terjedelmét), történetesen a szlovént, esetleg mint párhuzamos hivatalos („tartományi”) nyelvet, nemkülönben a nyelvhordozó népcsoport mint jogalany nevesítését illetően, az érdekérvényesítés további szélesítése, a reprezentáció megszilárdítása érdekében. Ebben a tekintetben olyan elképzelések húzódtak meg a háttérben, mint a tartomány-parlamenti (Landtag), valamint a kormányzati (Landesregierung) részvételének bővítése, elmélyítése (külön-választókerület, rendszeres szólásjog,

szinkrontolmácsolás, kisebbségi ombudsman, időközi beszámolók), a nyelvhasználati jogok további kiterjesztése (helyi önkormányzati meghallgatások, az iskolán kívüli oktatás-képzés, a gyógyászati, időotthoni ellátás stb. körében).

A vonatkozó passzusok a 2017 júniusában elfogadott tartományi alkotmány 5. cikkelyeként véglegesített szövege a Köztársaság megjelölését Karintia tartomány nevével helyettesíti, „őshonos népcsoportként” pedig a „szlovén népcsoportot” mond. Lényegében azonban mindkét bekezdésnél híven belesimul a szövetségi cikkely mondatkereteibe és szövegösszefüggésébe. Ugyanakkor önálló bővítéseket tesz. A nyelvi bekezdés – egyetlen szövegbővítéssel – a szövetségi cikkely magyarul idézett szövegét alapul véve így hangzik (változtatás és hozzátét kiemelve): „(1) A német nyelv Karintia tartomány hivatalos nyelve, azaz a törvényhozás, valamint – a nyelvi kisebbségek számára a szövetségi törvénykezés által biztosított jogok csorbítása nélkül – a végrehajtás nyelve.” (Eredeti szöveg: „Die deutsche Sprache ist die Landessprache, das heißt die Sprache der Gesetzgebung und – unbeschadet der der Minderheit bundesgesetzlich eingeräumten Rechte – die Sprache der Vollziehung des Landes Kärnten.”) A „törvényhozás, valamint [...] a végrehajtás nyelve” bővítésmintát, nem lévén kéznél hiteles szakértői kommentár, itt hirdetésben így interpretálhatnánk: a szövetségi cikkelyben a kisebbségi nyelv regionális jogaira vonatkozó ráutalást külön is aláhúzva rafináltan és finoman pontosít a tekintetben: a német nyelv mint államnyelv hivatalos tartományi-nyelvi státusza tulajdonképp mely vonatkozásokban veszi kizárólagosnak (ui. a törvényhozás és a végrehajtás szintjein), másutt pedig nem. A másik cikkely a tartománynév és a szlovén kategória behelyettesítése, egy összesítő kiterjesztés, valamint a szövetségi hivatkozás mellett marad fedésben a szövetségi cikkellyel: „(2) Karintia tartomány a szövetségi alkotmány-törvény 8. cikkelye, 2. bekezdése alapján *elismeri (térsege) természetes nyelvi és kulturális sokszínűségét, amely Karintiában a szlovén népcsoport által jut kifejezésre. Nyelvét, kultúráját (a tartomány) minden lakosa esetében tiszteletben kell tartani, fennmaradását és fenntartását biztosítani és támogatni kell.*” (Eredeti szöveg: „Das Land Kärnten bekennt sich gemäß Artikel 8 Abs. 2 des Bundes-Verfassungsgesetzes zu seiner gewachsenen sprachlichen und kultu-

rellen Vielfalt, wie sie in Kärnten in der slowenischen Volksgruppe zum Ausdruck kommt. Sprache und Kultur, Traditionen und kulturelles Erbe sind zu achten, zu sichern und zu fördern. Die Fürsorge des Landes gilt allen Landsleuten gleichermaßen. A két eredeti szöveg lelőhelye: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=LrK...>)

J. Pirker a 2. bekezdés utóbb véglegesült szövegtervezetéhez fűzött kommentárjában okkal-joggal észrevételezi egyébként a „nyelvét, kultúráját ... tiszteletben tartani, fennmaradását és fenntartását biztosítani és támogatni” – a szövetségi cikkelyt idéző – kívánalom-sor fogalmi homályát, illetve kétértelműségét a nyelv, a kultúra hagyományápolása és a kisebbségi identitás megőrzése között, még ha utóbbihoz végső soron csakis az előbbin keresztül vezethet az út, s levonja a következtetést, miszerint a szlovén kisebbség minden oldalú védelmének követelménye mégsem jut nyílt megfogalmazással kifejezésre a szövegben. Feltétlenül üdvözlendőnek tartja ugyanakkor a szlovén entitás és történeti-kulturális örökség kinyilvánított befogadását a tartomány jelen életébe és hagyományaiba, amivel az alkotmánycikkely korszakokon átívelő tartozást ró le a német arcú önképében megrögzött osztrák köztársasági köztudat ellenében, egyúttal a karintiai szlovének önbecsülését is erősíti szimbolikus-politikai síkon.

A még pályája elején álló szerző munkásságát minősíti témájában feltétlenül érdekesnek tetsző kötet tanulmánya, mely Karintia és Dél-Tirol párhuzamában vizsgálja a kisebbségvédelem alapvető nyelvédelmi feltételeit: *Minderheitenschutz und Sprachförderung: Pluralismustauglicher Minderheitenschutz am Beispiel des zweisprachigen Kärnten und dreisprachigen Südtirol. Perspektiven des Österreichischen Volkgruppenrechts* (Wien, 2017).

Komáromi Sándor